ULUSLARARASI İSLAM VE KADIN ÇALIŞTAYI

INTERNATIONAL WORKSHOP ON ISLAM AND WOMAN

9 HAZİRAN / JUNE 2018

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
IGDIR UNIVERSITY FACULTY OF THEOLOGY

ISBN: 978-605-83039-6-6

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI
ARALIK 2018

ULUSLARARASI İSLAM VE KADIN ÇALIŞTAYI
International Workshop on Islam and Woman

9 Haziran / June 2018

Iğdır Üniversitesi / Iğdır University
İlahiyat Fakültesi / Faculty of Theology

Genel Koordinatör
Osman Bayraktutan

Editörler
İlyas Altuner
Mustafa Karatay

Kapak ve Tasarım
İlyas Altuner

ISBN
978-605-83039-6-6

Baskı ve Cilt
Iğdır Üniversitesi Yayınları
Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü
76000, Iğdır, TÜRKİYE
Tel: 90-476-227-1599

MODERN ARAP ŞİİRİNDE BİR KADIN OLARAK "NÂZİK EL-MELÂİKE"

ALİ SEVDİ [1] & MEHMET NURİ AYYILDIZ [2]

GİRİŞ

Arap dünyasının Batıyla temasının yoğun olduğu, XIX. ve XX. yüzyıl olduğu bilinmektedir. Bu ilişkiler sebebiyle sosyal, siyasal, iktsâdî ve eğitim gibi pek çok alanda meydana gelen etkileşim, Arap edebiyatında da kendini göstermiştir. Bu bağlamda biçimden çok, manayı ön plana çıkarmayı hedefleyen serbest şiir de ilk meyvelerini Batıdan da etkilenerek vermeye başlamıştır.

İlk şiir tecrübelerinde İngiliz Romantizm şiirinden etkilenen Nâzik el-Melâike, serbest vezni esas alan Arap şiirin ilk öncülerinden biridir. Erkeklerin egemen olduğu, kadınların çoğunlukla mahlasla (takma adla) şiirlerini yayınladığı Arap edebiyat dünyasında kalemiyle devrim yapan bir kadın edebiyatçıdır. Bu tespitten hareketle bu meşhur Iraklı edebiyatçıyı tanımak faydalı olacağı kanaatindeyiz.

1. Hayatı

Ortadoğu coğrafyasından beslenen özgün şair Nâzik el-Melâike, 23 Ağustos 1923'te Irak'ın başkenti Bağdat'ta dünyaya geldi. Nâzik ismini, 1923'te Suriye'deki Fransız işgal ordusuna karşı bir dizi devrime öncülük eden bir halk kahramanı olan Nâzik el-Âbedî'den aldı. Kendisi irfan, edebiyat ve ilim dolu bir kucaktan dünyaya gelen Nâzik, şair bir anne ile editör ve Arapça öğretmeni bir babanın çocuğuydu.

[1] Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri
[2] Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri

Dört çocuklu liberter (özgürlükçü) bir ailenin en büyüğü olan Nâzik, İlk okumalarını aynı zamanda şair ve dil bilimci olan babasının teşviki ve nezaretinde yapan Melâike'nın, şair olan annesi de Oum Nizâr el-Melâike takma adı altında kendi eserini yayınlamıştı[3]. Daha küçük yaşta şiir ve edebiyata karşı çok istekli ve meyilli olan Nâzik, ilk şiirini 10 yaşında iken yazdı[4]. Daha sonra annesi ve amcası ile birlikte Boğazım ve Dünyam Arasında adlı bir şiir yazdı. Rahat bir hayat içinde büyüyen Nâzik, çocukluğu ailesinin de tesiriyle edebiyatla bir hayli iç içe geçti.[5]

20. yüzyılın en etkileyici Arap şairlerinden anılan Nâzik, 1944 yılında Bağdat Üniversitesi'nden mezun olup, ardından Wisconsin Üniversitesi (1959, Madison-ABD) karşılaştırmalı edebiyat bölümünde yüksek lisans (master) yaptı. Nâzik edebiyata olduğu kadar sanata da ilgiliydi; ud çalmayı öğrenmiş ve yüksek lisansın ardından Güzel Sanatlar Enstitüsüne girerek müzik üzerine eğitim almıştı. İngilizce, latince, Farsça ve Fransızca öğrenen Nâzik tiyatro ile de ilgilendi. Drama ve çağdaş Arap müziği onu etkileyen diğer alanlardı.[6]

1949'da buradan mezun olan Nâzik'in İngiliz edebiyatı hakkındaki bilgisi ona Princeton Üniversitesi'nde eğitim bursu kazandırdı. Nâzik, ilk şiir koleksiyonu The Lovers of the Night'ı (Gecenin Aşıkları) 1957'de yayımladı. Bu şiirlerinde hayal kırıklığını işledi.[7]

---

[3] Takma isim kullanmak o zamanlarda kadın yazarlar için yaygın bir uygulamaydı ve bu geleneği daha sonra kızı değiştirecekti.

[4] Hüseyin Şems Abâdî; Mehdi Mümtehin, "el-İğtirab İnde Nâzik el-Melâike", 12, ts, s. 84.

[5] Hüseyin Şems Abâdî; Mehdi Mümtehin, "Nâzik el-Melâike ve İbdâ'atuhe'ş-Şi'iriyye", 5, 2012, s. 63.

[6] Câbir Züğeyr Muhammed ez-Zeydî el-Meyâhî, *Üslûbiyyetu'l-Lüğâ İnde Nâzik el-Melâike*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu'l-Bâbil Kulliyetu Terbiyye Kısmu'l-Luğati'l-Arabiyye, 2011, s. 17-18; Hisse Sahmî Muhammed es-Sebi'î, *Üslûb (et-Teşhis) fî Şi'îri Nâzik el-Melâike* , Basılmamış yüksek Lisans tezi, h.1434, s. 27-28.

[7] Geniş bilgi için bkz. Mustafa Kemal Ersöz, http://siyasihaber3.org/kadin-feminist-arap-munzevi-sair-nazik-al-malaika, Erişim Tarihi: 22.05.2018; http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika/: Erişim Tarihi: 22.05.2018.

2. Moder Arap Şiirindeki Yeri

Nâzik el-Malâike, 2007 yılının Haziran ayının 20. günü 83 yaşında yaşama veda edene dek ve elbette daha sonrasında da 20. yüzyılın en etkili Arap şairlerinden biriydi. Yaşamı ve çalışmaları, 20.yüzyıldaki Irak tarihinin billur bir yansımasıydı: idealizm, umut, hayal kırıklığı, yıkım, yalnızlık, sürgün, depresyon… Nâzik da Irak coğrafyasındaki diğer tüm çağdaşları gibi İngiliz şiirinden etkilenmişti. Ne var ki diğer tüm çağdaşlarından ayrılarak, Arap şiirinde bin yıldan fazla süre hâkim olan klasik kafiye biçiminden radikal bir şiirsel kopuşun kıvılcımını yakan kadın öncüsü oldu. Yani, Arap edebiyatında bir devrim olarak nitelendirilen 'serbest şiir' tarzının öncüsü oldu.

"Serbest şiirin bazı biçimlerine Halîl Cubrân'ın ve Emin er-Reyhânî'nin "mensur şiirlerinde", ez-Zehâvî, Abdurrahman Şukrî ve Ali Ahmed Bâkesîr'in bazı ürünlerinde rastlansa, Luvîs 'Avvâd bu alanda ilk ciddi ürünlerini ortaya koymuş olsa da bu yeni şiir biçiminin gelişmesi için kurumsal temellerini atan ve hareketin öncüsü konumuna yükselen, Iraklı şairler Nâzik el-Melâike ile Şâkir es-Seyyâb'dır."[8] Kendisi de yazdığı, Kadâyâ eş-Şi'iri'l-Muâsır (Çağdaş Şiirin Sorunlar) eserinde bu harekete ilk öncülük edenlerin kendisi ve vatandaşı Şâkir es-Seyyâb'ın olduğunu iddia eder.[9] "Iraklı kadın şair Nâzik el-Melâike yalnız şiirleriyle değil aynı zamanda bu sanat anlayışının izahına dair çalışmalarıyla da dikkati çeken sanatkârlardan biridir."[10] Bu yeni metot özellikle sol

---

[8] Rahmi Er, "Bedr Şâkir es-Seyyâb ve Yağmurun Türküsü", *Littera Dergisi*, 18, Ankara 2006, s. 10; Zafer Ceylan, *Romantizmden Öznelliğe: Bedr Şâkir es-Seyyâb*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara 2011, s. 4-5.

[9] Nâzik el-Melâike, *Kadâyâ eş-Şi'iri'l-Muâsır*, Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut 1962, s. 16; Yusuf es-Sâiğ, eş-Şi'iru'l-Hurr fi'l-Irak, İttahadu'l-Kuttâb el-Arap, Dımış 2006, s. 48. Fakat daha sonra bu iddiasında vazgeçip serbest şiirin daha 1932 yılında Arap dünyasında Ali Ahmed Bâksîr, Muhammed Ferîd Ebî Hadîd ve Mahmut Hasan İsmail gibi edebiyatçılar tarafından başladığını, daha önce görmediği farklı edebî dergi ve kitaplardan okuduğunu söyler. (Nâzik el-Melâike, *Kadâyâ eş-Şi'iri'l-Muâsır*, s. 16.)

[10] Nihat M. Çetin, "Arap: Edebiyat", *DİA*, III. İstanbul 1991, s. 307; Ramazan Kazan, "Arap Edebiyatında Serbest Şiirin İlk Örneklerinden: Bedr Şâkir es-Seyyâb'ın

görüşlü şairler arasında başladı ve zamanla tüm Arap şiirine yayıldı. Nâzik'in bu tarzdaki ardıllarına ilham veren ilk şiiri 1949'da yayımlanan Kolera oldu[11]. Bu şiir 1947'de Mısır'dan Irak'a gelen kolera salgınının duygusal etkisini konu ediniyordu. Elbette Nâzik'in bu sıra dışı tarzı başta ailesi olmak üzere geleneksel nazımı benimseyen – ve her ne hikmetse neredeyse hepsi erkek olan- şairler tarafından eleştiri ile karşılaştı.

Otobiyografisinde bu şiiri yazdığı andaki ruh halini şöyle anlatıyordu: "Bir saat içinde şiiri bitirdim ve kız kardeşim İhsan'ın evine koştum. Ona çok garip bir biçimde bir şiir yazdığımı ve tartışmaya neden olacağını söyledim. İhsan, yazdığım şiiri okurken çok destekledi. Ama annem çok soğuk bir sesle bana: "Bu nasıl bir kafiye, müzikselliği yok" dedi.[12] Babasının tavrı da annesinden pek farklı olmamıştı. Nâzik'e karşı zaman zaman eleştiri dozunu arttırarak ilerleyen bu süreç onu karamsarlığa sevk etti ancak yine de bildiği gibi yazmaktan geri durmadı.

Dolayısıyla "II. Dünya Savaş'ından sonra esen hürriyet ve demokrasi rüzgarları Irak edebiyatını da yeni ufuklara taşıdı. Bazı günlük ve haftalık gazetelerle mizah dergileri edebiyata geniş sayfalar ayırdı. Önderliğini ise Nâzik el-Melâike, Abdulvehhab el-Beyâtî ve Şâkir es-Seyyab'ın üstlendiği serbest şiir ekolü, vezin ve kafiyeye sadık kalma noktasından hareket ederek klasik şiir çerçevesini kırıp kendine özgü bir dil ve yeni bir biçimle ortaya çıktı; kısa sürede de yeni bir çığır halinde Irak'tan bütün Arap dünyası-

---

Unşûdetu'l-Matar/ Yağmurun Türküsü Adlı Şiiri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34, 2015, s. 54; Zafer Ceylan, "Modern Arap Edebiyatında İlk " Serbest Şiir" Deneyimleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55, 2015, s. 195; Heyâm Abdulkazım İbrahim, "Bevâkiru Heraketu'ş-Şi'iri İnde Ruvadeyni et-Te'sir ve't-Te'sîr (Nâzik el-Melâike ve es-Seyyâb) Unmûzecen", Câmiatu Kâdisiyye/Kulliyetu'l-İdâre ve'l-İktisâd, 20, 2015, s. 213; Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi (şiir-öykü*), TC: Kültür vr Türizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004, s. 56.

[11] Nâzik el-Melâike, *Kadâyâ eş-Şi'iri'l-Muâsır*, s. 35.

[12] Mustafa Kemal Ersöz, http://siyasihaber3.org/kadin-feminist-arap-munzevi-sair-nazik-al-malaika, Erişim Tarihi: 22.05.2018; http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika/: Erişim Tarihi: 22.05.2018.

na yayıldı. Nâzik el-Melâike, kominist lerden ayrıldıktan sonra Bedr Şâkir es-Seyyâb, Hafız Cemi, Halid eş-Şevvâr ve Şefik el-Kemâlî ise dönemin milliyetçi edebiyat akımının önde gelen simalarını oluşturdular."[13]

el-Malâke, yalnızca şiirinde değil sosyal anlamda da toplum içerisinde kural tanımaz bir radikaldi. Tastamam yaşamından zuhur eden şiirinin ve geriye bıraktığı şiirsel mirasının kaynağı işte bu geleneklere cesur meydan okuyuşlar, onlardan kopabilme arayışlarıydı. Arap şiirinde öncülük ettiği devrim, kadının kurtuluşu için verdiği mücadele onu her zaman çok tartışmalı ve keskin bir figür olarak öne çıkardı. Tüm bunlarla beraber aynı zamanda parlak ve çetin bir kadın, dört dilde akıcı konuşan, son derece eğitimli ve Arap toplumunda kadınların konumu üzerine ateşli konuşmalar yapan, yazılar yazan, kadınları daha fazla ses çıkarmaya ve kök salmış ataerkil sisteme meydan okumaya çağıran feminist bir önderdi. O zamanlar için oldukça olağandışı bir durum olan mali bağımsızlığa kavuşmuştu. Şiir ve yazılarındaki keskin, cesur, atılgan kadının, öncü rolünün öte yüzünde, dış dünyadan fiziksel olarak uzak kalmayı tercih eden bir münzeviydi.[14]

Nâzik'in bu bildiğini yapmaktan geri durmayan tavrı diğer kadınlara da ilham verdi. Nâzik bir bakıma kendi sesini içine hapsetmek zorunda hisseden kadınlar için bir ses bir soluk oldu. Shawqi Bzai, Al Mustaqbal gazetesinde onun hakkında kaleme aldığı bir yazıda Nâzik için "Erkek ve kadın yazarlar arasındaki engelleri kırdı ve gelecekteki şairlerin yolunu açtı" ifadesini kullandı. Eleştirilere rağmen ondan etkilenenler de yoğunluktaydı, şiirleri Irak'taki gazete ve dergiler de yayınlandı. Derken çalışmalarını hızlandıran Nâzik 1949'da tamamını serbest nazımla kaleme aldığı Şarapneller ve Kül kitabını yayımladı. Nâzik, üçüncü şiir

---

[13] İbrahim Dakûkî,"Irak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, IX. İstanbul,1999,s.107. Ayrıca bkz. Durmuş, İsmail, "Şiir", *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010, s. 153.

[14] http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika/: Erişim Tarihi: 22.05.2018.

koleksiyonu olan ve 1957'de yayımlanan Dalga Derinliği'nde hem geleneksel formları hem de yeni serbest nazımı harmanladı. Nâzik'in şiirlerine sıkça yansıyan karanlık, Haşimi krallığı yıkıldıktan sonra yerine 1958'de kurulan Irak Cumhuriyeti ile kısa süreli olarak sonlandı. Lakin yeni sisteme karşı da bir hoşnutsuzluk baş göstermeye başladı ve Nâzik 1959 yılında Beyrut'a taşındı.[15]

3. Nazik'in Şiir Dili ve Özellikleri

Nâzik, şiirin yapısal özelliklerine dair düşüncelerini şöyle anlatır: "Bazı şairlerin yeni tema isteği ile serbest şiiri birleştirmelerine ve diğer şairlerin de şiirde realizmi oluşturabilmeleri için tek amaçlarının hur şiir olduğunu düşünmelerine rağmen serbest nazım, temelde vezinsel bir olaydır."Bununla birlikte Nâzik kendi serbest nazım tarzını klasik Arap aruzunun bir reformu olarak görüyordu. Nâzik'e göre bu sosyal bir gerekliliktir ve Arap ulusunun, modern bir altyapıda zengin ve derin kökenli bir idrakini yeniden yapılandırmayı deneme çabasının bir sonucudur.

Nâzik daha sonra şiirlerinde kadın sorunları, feminizm ve yabancılaşma temalarını işlemeye başladı. Nâzik, 1961'de Bağdat Eğitim Fakültesi Arap Bölümü'nden meslektaşı Abdulhâdî Mahbubâ ile evlendi ve 1964'te Irak'a geri döndü. Ancak bu dönüş kısa sürdü. Sonraki yıllarda politik sebeplerden ötürü eşi ve ailesi birlikte Irak'tan ayrılan Nâzik, Kuveyt'e taşındı. Burada 20 yıl süreyle Kuveyt Üniversitesi'nde ders verdi. Nâzik; Byron, Thomas Grey ve Rupert Brooke gibi yazarların şiirlerini çevirdi ancak 1960'lı yıllarda Batı modellerini eleştirel biçimde benimsemiş genç yazarları da eleştirdi.1970'lerde Nâzik'in 3 şiir koleksiyonu yayımlandı.

Saddam Hüseyin'in iktidara gelmesi ve işgal girişimi üzerine 1990'da ise yeniden yollara düşme vakti gelmişti Nâzik için. Nâzik bu kez ömrünün sonuna kadar yaşayacağı Mısır'ın başkenti Kahire'ye gitti. Nâzik hayatı boyunca bildiklerini gençlere ulaştırmak için çabaladı, birçok okulda ve üniversitede ders verdi.1979'da ise

---

15 http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika/: Erişim Tarihi: 22.05.2018.

Wisconsin-Madison Üniversitesi'nde Profesör oldu.

4. Ataerkil Düzene ve Geleneksel Kadınlık Rollerine Kafa Tutuş

Nâzik'ın Arap şiirindeki devrimin öncülerinden biri olmasının kazandırdığı şöhret, ona eşsiz bir fırsat verdi: Kadınlar için gerçek bir ilham kaynağı olmasını sağladı. Bağımsız bir düşünür, saygın bir akademisyen ve yoğun bir biçimde üreten verimli bir yazar olarak ön plana çıktı. Erkek egemen bir dünyada mükemmelliğe ulaşmayı başardı ve özellikle edebi sahada mükemmelleşmesi oldukça önemliydi. O dönemde Arap toplumunda kadınların yaşadığı makûs kaderin buz kırıcısı olmayı başardı, kendilerini ancak erkeklerin izin verdiği sınırlar içinde ve ancak erkek sesi ve diliyle ifade edenlerin bir bakıma, kendi seslerini kullanamayanların veya buna izin verilmeyeceğini düşünenlerin sesi oldu. Arap kadınlarının dil ve edebiyat konusunda rol oynayabileceklerini ve oynadıklarını kanıtlayan önemli katkılarda bulundu. Erkek ve kadın yazarlar arasındaki eşitsizliği, kadın yazarların önündeki bariyerleri sarstı ve gelecekteki şairlerin yolunu açtı.[16]

Kadın hakları konusunun güçlü bir savunucusu olan Nâzik, 1953'teki Kadınlar Birliği Kulübünde "İki Kutuplu Kadınlar: Olumsuzluk ve Ahlak" başlıklı bir konferans verdi. Bu konferansta söyledikleri ile kadınlara Arap toplumundaki atalet ve geleneksel kadın rollerinden kurtulmaları gerektiğini anlattı.

Kadınları yerleşmiş ataerkil düzene başkaldırmaya çağıran Nâzik, daha fazla ses çıkarmaları konusunda onları yüreklendirdi. Zamanında ve bulunduğu coğrafyada az görülen bir şeye de sahip oldu: Bir kadın olarak ekonomik bağımsızlığını elde etti. Nâzik'in 'namus' bahanesiyle öldürülen kadınları konu aldığı şiiri o dönemde büyük ilgi gördü, uluslararası medya da dâhildir. Kadınlar için bir dernek kurdu. Bu dernek toplumsal cinsiyet rollerini reddeden kadınların bir araya geldiği bir çatı halini aldı. Fakat üyele-

[16] Mustafa Kemal Ersöz, http://siyasihaber3.org/kadin-feminist-arap-munzevi-sair-nazik-al-malaika,

rin çoğu bu serüveni evlilikle noktalayınca, bu işten vazgeçti. Dernek nihayetinde dağıldı ve bu ilk devrimci deneyim, pek çok devrimci deneyim gibi ilk denemesinde sukutu hayale uğradı ve Melâike'nın da dâhil olduğu grup sonunda geleneksel rolleri kabul etti. Malâike, yıllar sonra 1961'de Abdulhâdî Mahbûbâ adlı bir meslektaşıyla evlenip çoluk çocuğa karıştı.[17] Melâike eş olarak kendine geleneksel bir rol seçse de, feminizm ve kadın haklarıyla ilgili yazmaya devam etti.

5. Ruhun Karanlık Girintilerine Şiirle Yolculuk

Kişisel psikolojisini de iyi gözlemleyen şair, ruhunun karanlık girintilerine girmekten çekinmedi. Bu şimdiye dek Arap kadınlarının pek rastlamadıkları tarzda bir cesurluktu. Zamanla "Ben" kavramı hakkında giderek daha çok yazmaya başladı. Kişisel psikolojisini, karanlık girintilerini, buhranlarını keşfetmeye çalışmaktan ve bunlardan dürüstçe bahsetmekten çekinmedi. Örneğin Nâzik kaleme aldığı otobiyografisinden depresyon ile mücadelesini anlattı: "Anılarımda derin psikolojik analizlere girdim. Çevremdeki diğer insanlar gibi kendi fikir ve duygularımı ifade etmediğimi keşfettim. Geri çekilmiştim ve utangaçtım. Bu olumsuz yaşam biçiminden uzaklaşmaya karar verdim. Hatıralarım, bu amaca ulaşmak için kendimle olan bu büyük mücadeleye tanık oldu. Bir adım illeri attığım zaman, geriye doğru on adım atmıştım, bu da tam bir değişiklik beni uzun yıllar aldı demekti. Bugün değişen psikolojik alışkanlıkların en zor olduğunu biliyorum." Bir süre sonra dış hayattan soyutlandı ve hatta ailesinden bile. Artık onun için bir yabancıdan farksız oldukları bir münzevi hayatı sürdürdüğünden bahseder[18].

Hüzün Nâzik için aniden hayatına giren yetişkin bir olay değildi; bir arkadaşının anlatımına göre hüzün onun çocukluğundan beri aşina olduğu bir duyguydu. Aşinaydı ona. Nâzik, melankoli-

---

[17] Ceridetu'l-İttihâd, Nâzik el-Melâike: Hayatun ve Şi'irun ve Efkârun, Suriye 2007, s. 21.

[18] Hüseyin Şems Abâdî; Mehdi Mümtehin, "Nâzik el-Melâike ve İbdâ'atu eş-Şi'iriyye" , s. 66.

sinin kökenini annesinin ölümüne bağlıyordu. Nâzik, annesini 1953'te kaybettiğinde gece gündüz ağladığını ve üzüntünün ona bağlandığını söylüyordu. Nâzik'in şiirleri onun yaşamına etki etmiş ruh halleri ve düşüncelerin birer yansımasıydı. Şiirine katık olmuştu ruhunu saran düşünceler. O nedenle onun şiirlerinin arasında dolaşırken sıklıkla rastlarsınız idealizme, umuda, hayal kırıklığına, sürgüne ve kaçınılmaz olarak depresyona…[19]

6. Eserleri

Şüphesiz Nâzik el-Melâike yaşadığı münzeviyetin, edebî üretimi üzerinde trajik bir etkisi oldu. Uzun süren hastalık ve sürgün zamanları olmasaydı, onu hatırlamamızı sağlayacak çok daha fazla eseri olması mümkün olabilirdi.

Yine de Nâzik, "Gece'nin Aşığı" (1947), "Kıvılcımlar ve Küller" (1949), "Dalganın Dibinde" (1957), "Dua ve Devrim İçin" (1973) ve "Deniz Rengini Değiştirdiğinde" (1974) başlıklı şiir kitaplarında Arap şiirinin en nadide örneklerinden ve çığır açıcı şiirlerinden birçoğunun şairi olmayı başardı. "Yasemin" ve "Dağın Zirvesindeki Güneş" adlı iki kısa öykü yazdı. Şiir kitaplarının dışında "Yersiz Bir Kadının Ağıtı" ve "Hayat Trajedisi ve İnsan İçin Bir Şarkı" başlıklı iki uzun bir şiir yazdı. Ve nihayet son şiiri "Yalnızım"ı kaleme aldı[20].

7. Ölümü

el-Melâike, Baas Partisinin iktidara gelmesinin ardında, bazı politik sebeplerden ötürü 1970 yılında eşi ve ailesiyle birlikte Irak'tan ayrılarak Kuveyt'e yerleşti. Burada 20 yıl süreyle Kuveyt Üniversitesi'inde ders verdi. Saddam Hüseyin'in iktidara gelmesi

---

[19] http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika, Erişim Tarihi: 22.05.2018; Ayrıca geniş bilgi için bakınız: Necât 'Ulvân el-Kenânî, "el-Ğurbetu'n-Nefsiyye fî Şi'iri Nâzik el-Melâike", Mecelletu'l-Halîc el-Arabiyyi, 37, 2009, s.94-110.

[20]Hisse Sahmî Muhammed es-Sebi'î, *Üslûb (et-Teşhis) fî Şi'îri Nâzik el-Melâike* , s. 27-31; Cebbâr Ehlîl, *a.g.e*, s. 19; Ceridetu'l-İttihâd, a.g.e, s. 21.22; http://db.tajribaty.com/arabic/ Erişim tarihi:28.05.2018. ayrıca geniş bilgi için bakınız: Hüseyin Şems Abâdî; Mehdî Mümtehî, "Nâzik el-Melâike ve İbdâ'atu eş-Şi'iriyye" s. 62-74.

ve işgal girişimi üzere 1990 yılında ise yeniden yollara düşme vakti gelmişti Nâzik için. Bu kez ömrünün sonuna kadar yaşayacağı Mısır'ın başkenti Kahire'ye taşındı. Her ilticadan sonra giderek yalnızlaşmaya başladığı münzeviyetin, hayatı ve üretimi üzerine trajik bir etkisi olduğu kaçınılmaz oldu. Dolayısıyla hayatının sonuna doğru, el-Melâike Parkison hastalığı dâhil olmak üzere bir dizi sağlık sorunu yaşadı.[21]

Arap dünyasında serbest şiir hareketinin ilk öncülerinden sayılan ve hayatı boyunca bildiklerini gençlere ulaştırmak için çabalayan ünlü şair Nâzil el-Melâike, 2007 yılının Haziran ayının 20.günü 83 yaşında memleketinden uzak, Mısır'ın başkenti Kahire'de vefat etti.[22]

SONUÇ

Nâzik el- Melâike bugün hakkında çok az yazılan, çok az şey bilinen bir şair olmasına rağmen radikal ve yenilikçi öncülüğüyle modern Arap şiirinin çehresini değiştiren şairlerinden biriydi. Erkek egemen topluma karşı yürüttüğü cesur ve kararlı mücadeleyle Arap kadın hareketi üzerinde derin bir etki yaratırken öncü bir kadın olarak nesiller boyunca pek çok Arap kadın için ilham kaynağı oldu. Coğrafyamızın dört bucağında kadınlar üzerindeki gerici baskının, erkek terörünün yoğunlaştığı, topyekûn yaşamın günden güne grileştiği, karartılmaya çalışıldığı bu günlerde hatırlanabilmesi ve yeni ilhamlara vesile olabilmesi umuduyla…

KAYNAKÇA

ABÂDÎ, Hüseyin Şems; Mehdi Mümtehin, "el-İğtirab İnde Nâzik el-Melâike", 12, "ts".

ABÂDÎ, Hüseyin Şems; MÜMTEHİN, Mehdi, "Nâzik el-Melâike ve İbdâ'atuhe'ş-Şi'iriyye", 5, 2012.

---

[21] https://www.nytimes.com/2007/06/27/arts/27malaika.html, Erişim tarihi:29.05.2018; https://www.poemhunter.com/nazik-al-malaika/biography/Erişim tarihi:30.05.2018.

[22] Hisse samî, a.g.e, s. 27; Cebbâr Ehlîl, a.g.e, s. 25-27; Muhammed Nûşâd 'Alim en-Nûrî el-Kâsimî, " Hereketu Şi'iri'l-Hurri fi'l-Edebi'l-Arabiyyi el-Hadîs", *Travandrum Üniversitesi Arap Dili Bölümü Mecelletu'l-'Asim*, 8, 216, S. 170.

CERİDETU'L-İTTİHÂD, Nâzik el-Melâike: Hayatun ve Şi'irun ve Efkârun, Suriye 2007.

CEYLAN, Zafer Ceylan, *Romantizmden Öznelliğe: Bedr Şâkir es-Seyyâb*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans tezi, Ankara 2011.

CEYLAN, Zafer, "Modern Arap Edebiyatında İlk " Serbest Şiir" Deneyimleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55, 2015.

ÇETİN, Nihat M., "Arap: Edebiyat", *DİA*, III. İstanbul 1991, s. 307.

DAKÛKÎ, İbrahim,"Irak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, IX. İstanbul,1999,s.107. Ayrıca bkz. Durmuş, İsmail, "Şiir", *DİA*, XXXIX, İstanbul 2010.

EL-KÂSİMÎ, Muhammed Nûşâd 'Alim en-Nûrî, " Hereketu Şi'iri'l-Hurri fî'l-Edebi'l-Arabiyyi el-Hadîs", *Travandrum Üniversitesi Arap Dili Bölümü Mecelletu'l-'Asim*, 8, 216[1] https://www.nytimes.com/2007/06/27/arts/27malaika.html, Erişim tarihi:29.05.2018.

EL-KENÂNÎ, Necât 'Ulvân, "el-Ğurbetu'n-Nefsiyye fî Şi'iri Nâzik el-Melâike", Mecelletu'l-Halîc el-Arabiyyi, 37, 2009

EL-MELÂİKE, Nâzik, *Kadâyâ eş-Şi'iri'l-Muâsır*, Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut 1962

EL-MEYÂHÎ, Câbir Züğeyr Muhammed ez-Zeydî el, *Üslûbiyyetu'l-Lüğâ İnde Nâzik el-Melâike*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Câmi'atu'l-Bâbil Kulliyetu Terbiyye Kısmu'l-Luğati'l-Arabiyye, 2011.

ER, Rahmi, "Bedr Şâkir es-Seyyâb ve Yağmurun Türküsü", *Littera Dergisi*, 18, Ankara 2006

ER, Rahmi, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi (şiir-öykü)*, TC: Kültür vr Türizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 200.

ERSÖZ, Mustafa Kemal, http://siyasihaber3.org/kadin-feminist-arap-munzevi-sair-nazik-al-malaika, Erişim Tarihi: 22.05.2018; http://gazetekarinca.com/2018/01/arap-siirinde-devrim-yaratan-ataerkiyi-reddeden-bir-kadin-nazik-al-malaika/: Erişim Tarihi:

22.05.2018.

ES-SÂİĞ, Yusuf, eş-Şi'iru'l-Hurr fî'l-Irak, İttahadu'l-Kuttâb el-Arap, Dımış 2006, s. 48.

ES-SEBİ'Î, Hisse Sahmî Muhammed, *Üslûb (et-Teşhis) fî Şi'îri Nâzik el-Melâike* , Basılmamış yüksek Lisans tezi, h.1434.

https://www.poemhunter.com/nazik-al-malaika/biography/Erişim tarihi:30.05.2018.

İBRAHİM, Heyâm Abdulkazım, "Bevâkiru Heraketu'ş-Şi'iri İnde Ruvadeyni et-Te'sir ve't-Te'sîr (Nâzik el-Melâike ve es-Seyyâb) Unmûzecen", Câmiatu Kâdisiyye/Kulliyetu'l-İdâre ve'l-İktisâd, 20, 2015.

KAZAN, Ramazan, "Arap Edebiyatında Serbest Şiirin İlk Örneklerinden: Bedr Şâkir es-Seyyâb'ın Unşûdetu'l-Matar/ Yağmurun Türküsü Adlı Şiiri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* 34, 2015